

A IX. Gergely pápa idejében ¹⁾ föltalált

Nagy-Magyarország dolgáról.

Rikhárd praedikátor-rendbeli szerzetestől ²⁾).

A keresztyén „magyarok tettei“-ben találtatott, hogy van másik nagyobb Magyarország, melyből a hét vezér népeivel kijött vala, hogy lakóhelyet keressenek magoknak, mivelhogy földjök a lakosok sokaságát eltartani nem bírhatta. Kik is, miután sok országot bejártak és lerontottak, végre azon földre jövének, melyet most Magyarországnak hívnak, akkor pedig rómaiak legelőjének neveznek vala; melyet a többi földek közül lakhelyökül választának, meghódítván azon népeket, melyek akkor ott laktak vala. Holott végre első királyuk sz. István által a keresztyén hitre térítették, az előbbi magyarok, a kiktől ők származtak volt, hitetlenségökben megmaradván, a mint mai napig is pogányok ³⁾).

¹⁾ IX. Gergely 1227-től 1241-ig ült a pápai széken. Ennek idejében történt a Volgán túl fekvő Nagy-Magyarország fölfedeztetése Julianus domokos-rendi magyar szerzetes által, mint magából a szövegből megállapíthatjuk, 1237-ben.

²⁾ Fejér György, de avitis Magyarorum, ac Chunorum Jansonumque sedibus et initiis. 17. 18. l., ezen tudósítás szerzőjéről Rikhádról igen helyesen ekként vélekedik: „hihető, hogy ezen Rikhárd szerzetes a praedikátori rend magyarországi visitatora vagy commissarius volt, ki Magyarországból IV. Béla király parancsára küldötte ki a négy domokos-rendi barátot, s azután Julianus barát visszatérével ennek szájából hallotta ezen elbeszélést, s azt írásba foglalva, az utódok emlékére föntartotta.“

³⁾ Ha a bevezetést figyelemmel megvizsgáljuk, minden kétségen fölülbizonyosnak tűnik föl előttünk, hogy az itt emlegetett „magyarok tettei“ című

A praedikátor barátok tehát, miután ezeket „a magyarok tettei“-ben megtalálták, azon magyarokat, kiktől való származtokat megértették, megsajnálván, hogy még mindig a hitlenség tévelygésében maradtak, elküldének négy barátot, hogy keressék őket, az Úr segélyével akárhol találhatnának rájuk. Tudják vala a régiek írásaiból¹⁾, hogy keletre vannak, de hol vannak, teljességgel nem tudják vala. Az említett barátok tehát, kik el valának küldve, magokat sok fáradságnak kitéve, tengeren és szárazon őket három esztendőnél tovább keresték volt, de mind e mellett sem találhatták meg az utak veszedelmei miatt, egyikök egy Ottó nevű pap kivételével, ki csak kereskedő név alatt boldogulhatott. Ki is a pogányok bizonyos országában találta néhányat azon nyelvűt, kik által értesítve lőn, mely tájon lakoznak, de tartományukba be nem mene²⁾; hanem visszatért Magyarországra, hogy több barátot vegyen maga mellé, kik vele visszamenvén azoknak a keresztyén hitet hirdessék. Azonban a sok fáradságban eltörődve, visszajötte után egy hét múlva, miután keresésökre minden utat megmagyarázott, a Krisztushoz elköltözött.

A praedikátor barátok osztán, ohajtva a hitetlenek térítését, az említett nemzet keresésére négy barátot küldének,

munka nem más, mint Béla király névtelen jegyzőjének könyve, melynek előbeszéde e szavakkal kezdődik: Incipit prologus in gesta Hungarorum (kezdődik az előbeszéd a magyarok tettei-hez). Mindazon adatok ugyanis, melyeket a kérdéses könyv tartalmául tudósításunk az ősi honról, melyből a hét vezér a föld szűk volta miatt kijött, Pannoniának régi rómaiak legelője (pascua Romanorum) nevééről, valamint sz. István király hittérítéséről röviden említ, a névtelen jegyző könyvében (I., IX., XI., XXIV., XXVII. és LVII. fej.) némi részben még a szavakban is egyezve olvashatók.

¹⁾ A régiek ezen írásain már nem egy magát a névtelen jegyző könyvét, hanem hazai krónikáinkat, melyek a XIII. század második felében irt Kézai Simon átírása és szerkesztése előtt is léteztek, sőt a nyugoti évkönyveket is érthetjük, melyek csakugyan őseink előbbi honát mind kelet felé helyezik.

²⁾ Ottó és szerzetes társai ezen első hittérítési útja, mely Julianus és társainak 1237-diki útját megelőzte s három esztendeig tartott, még IV. Béla atyjának, az 1235-ik év novemberében elhalt II. Andrásnak, uralkodása alatt történt.

kik társaik áldását véve, szerzetes öltözeteket világival váltva föl s szakállukat és hajukat pogány módra növelve, Asszán Bolgárországán¹⁾ és Románián²⁾ keresztül Magyarország mostani királyának Bélának kíséretével és költségén Konstantinápolyig jutottak.

— Itt tengerre szállván, harminczhárom nap mulva azon földre, melyet Szikhiának neveznek³⁾, Matrika nevezetű városba⁴⁾ jutának; kiknek fejedelme és népe magát keresztyénnek vallja; betűik és papjaik görögök. A fejedelemnek, mint mondják, száz neje van. A férfiak mind egészen megnyirják fejüket s szakállukat ékesen növelik, kivéven a nemeseket, kik nemes-ségök jeléül bal fültövök fölött egy kevés haját meghagynak, fejök többi részét egészen megnyirván. Hol is az úti társaság reményében, melyet várnak vala, ötven nap mulatának. És Isten kegyelmet ada nekik az úrasszony színe előtt, ki a király száz neje fölött elébbvaló vala, úgy hogy az őket csudálatos jó indulattal fogadta s mindennel a mi szükséges ellátja vala.

Innen az említett úrasszony tanácsával és segélyével megindulván, a pusztán, hol sem embert, sem házat nem találtak, tizenhárom nap átkelének. S ott azon földre jutának, melyet Alániának⁵⁾ neveznek, hol keresztyének és pogányok elegeesen

¹⁾ Asszán, az al-dunai Bolgárország királya, II. András király Mária nevezetű leányának férje s így IV. Béla sógora volt. Az ez által birt Bolgárországot „Asszán Bolgárországa“ névvel különbözteti meg tudósítónk a Volga mellékén még akkor létezett s alább általa is említendő ősi Bolgárországtól.

²⁾ Románián a Balkán hegyláncztól délre fekvő hajdani Thracia értendő, melyben a keleti római birodalom székhelye Konstantinápoly fekszik, s melyet a törökök ma is Rumili-nek neveznek.

³⁾ Szikhia, a byzánti írók által is e néven gyakran emlegetett tartomány, a Fekete tenger keleti partján, az ezt az Azovi tengerrel összekötő Bosporustól, a mai jenikalei tengerszorostól, délnek a Kaukasz hegyláncz felé terült.

⁴⁾ Matrika, a byzánti íróknál Tamarkha néven emlegetett város, ma Tamán, az Azovi tenger és a Kubán torkolata által képzett földnyelven, a jenikalei tengerszoros ázsiai partján fekszik.

⁵⁾ Alania a Kaukáz hegyláncztól éjszakra a Káspi tenger nyugoti partján a Kuma és Terek folyók mellékén terült.

tanyáznak. A hány falu, annyi fejedelem, kik közzül egyik sem tekinti magát a másik alattvalójának; ott folytonosan harczban van fejedelem fejedelem ellen, falu falu ellen. Aratás idején egy egy falu valamennyi férfja együtt megy a mezőre, együtt arat mind, s az egész tartomány hosszában és szelvényben ezt művelik. S akármi dolguk van a falun kívül, akár fahordás, akár más, mind fegyveresen együtt mennek, és semmi esetre kevesen falvaikból bármi okon élők veszedelme nélkül egész héten át ki nem mehetnek, kivéve az egy vásárnapot reggeltől estig, melyet náluk oly szentnek tartanak, hogy akkor akárki, bármi nagy rosszat tett vagy bármennyi ellensége van, bátran járhat kelhet akár fegyverrel akár a nélkül még azok közt is, kiknek rokonait megölte vagy a kiknek egyebet vétett. Azok, kiket ott kereszttyén név alatt értenek, azt tartják, hogy azon edényből, melybe egér talált dögleni, vagy a melyből kutya evett, se nem esznek, se nem isznak, ha csak előbb papjuk föl nem szentelte, s a ki másképen tesz, azt a kereszttyénségből kirekesztik. Ha valaki közzülök bármi módon embert ölt, azért se nem vezeklik¹⁾, se bünbocsánatot nem vesz, hanem náluk az emberölést semmibe sem veszik. A keresztet oly tiszteletben tartják, hogy a szegények, akár honfiak akár idegenek, kik kíséretet magokkal nem vihetnek, ha bármilyen keresztet lobogóval dárdájokra tűztek és fölemelve hordanak, mind a kereszttyének mind a pogányok közt minden időben bátran járhatnak.

Ezen helyről a barátok nem kaphattak úti társakat a tároktól való félelem miatt, kiket szomszédoknak mondnak vala; miért is kettejük visszatérvén, csak a másik kettő maradt ott. S azon földön a legnagyobb szükségben hat hónapig időztek, mi alatt sem kenyerek sem vízen kívül más italuk

¹⁾ Dezsericzky, Fejér, Endlicher kiadásában hibásan áll pecuniam, a helyes penitenciam helyett.

nem vala. Hanem az egyik fölszentelt barát kanalakat és holmi mást készített, miért néha néha egy kis kölest kaptak, melyből csak nagyon vékonyan éldegélhettek¹⁾. Azért is elhatározták, hogy kettőt magok közzül eladnak, kiknek árán a más kettő a kezdett útát megtehesse; de nem akadtak vevőre, mivel szántani vagy őrleni nem tudtak. Miért is a szükségtől szorítva, ketten közzülök azon tájakról Magyarország felé visszatértek, a más kettő pedig ott maradt, nem akarva²⁾ a kezdett útát abban hagyni.

Végre ezek némely pogányok társaságában útra kelve, a pusztá sivatagján harminczhét nap folyvást menének; mi alatt huszonkét hamu alatt sült kenyérral éltek, s az is oly kicsiny volt, hogy öt nap alatt, nem is jóllakásra, teljességgel meg-ehették volna. A honnan a barát, ki bár egészséges de erőtlen vala, társát nagy bajjal és keservvel, de mégis örömet vitte ki a pusztából. A beteg barát pedig jobban sajnálva egészséges társát mint magát, annak gyakran mondja vala, hagyja őt mint halottat és haszontalan tőkét a pusztában, ne hogy vele bajlódva, Isten munkáját mellőzze. Ki azonban ebbe se-hogy nem egyezett, hanem vele az úton mind haláláig bajlódott. Pogány útítársaik azt hívének, hogy pénzők van, majd hogy meg nem ölték őket, úgy kutatták.

Átkelvén a pusztán minden út vagy ösvény nélkül, harminczhated nap a szaraczénok³⁾ földjére, melyet Velának ne-

¹⁾ Theiner kiadásában e hely így áll: de quo nonnisi tenuerit (helyesen tenuiter) nimis poterant sustentari. Ezen helyen a régibb kiadások jobb olvasásához tartottam magamat.

²⁾ Theiner kiadásában volentes kétségtelenül olvasási vagy mi hihetőbb csak nyomdai hiba a régibb kiadásokban helyesen álló nolentes helyett.

³⁾ A szaraczénok (Saraceni) név alatt, valamint a középkori külföldi, úgy hazai íróinknál és törvénykönyvünkben, mahomedánokat kell értenünk, kiknek az arabok közt támadt hitvallása a Kaukázstól éjszakra, a kazárok birodalmában t. i. Krimben s a Don és Volga folyók alsó részén is el volt terjedve.

veznek, Bundaz városába¹⁾ érének; hol teljességgel nem kaphattak senkinél szállást, hanem a mezőn kellett maradniok, esőben fagyban. S a barát, ki egészséges volt, magának és beteg társának a városban naponként alamizsnát keres vala. És mind italban mind egyébben kaphatott is, kivált a város fejedelmétől, ki megértvén, hogy keresztyén, örömet nyujta neki alamizsnát. Mivel azon országnak mind fejedelme mind népe nyilván mondja, hogy nem sokára keresztyénekké s a római egyház alattvalóivá kell lenniök.

Innen más városba menének, a hol az említett beteg barát, Bernát nevezetű, egy szaraczén házában, ki őket isten nevében befogadta, az úrban elnyugovék és ugyanott el is temteték.

Azután Julianus barát, ki maga maradt, nem tudván hogyan boldogulhasson, egy szaraczén pap és neje szolgájává lőn, ki Nagy-Bolgárországba²⁾ vala indulandó, hova együtt el is jutának. Nagy-Bolgárország nagy és hatalmas ország, gazdag városokkal: de mind pogányok. Azon országban közönségesen beszélük, hogy nem sokára keresztyénekké kell lenniök s a római egyház alá kell vettetniök, de napját, mint mondják, nem tudják. Mert így hallották bölcseiktől.

Azon országnak egy nagy városában, melyből mint mondják ötvenezer harczos áll ki, a barát egy magyar aszszonyra akada, kit azon földről, melyet keres vala³⁾, azon tájra adtak volt férjhez. Az megmagyarázá a barátnek az

¹⁾ Valamint e tartomány ugy e város fekvését sem határozhatom meg pontosan. Azonban Julianus útjának irányát követve; azt a Volgán innen ez és a Don folyó közti téren kell keresnünk. — A régibb kiadásokban e tartomány és város neve Veđa és Bundam, Theinerében Vela és Bundaz.

²⁾ Nagy-Bolgárország, melyből vonultak ki a VI. században a hun vagyis kún fajta bolgárok, kik az al-dnnai Bolgárországot alapították s századok mulva meghódított szláv alattvalóik közt eredeti nyelvöket elvesztették, a Volga innenső partján feküdt.

³⁾ A régibb kiadásokban: de terra quam haberet, hibásan és érthetetlenül, Theinernél helyesen, quam querebat, áll.

utat, melyen majd menjen, állítván, hogy két napi járó földre¹⁾ magokat a magyarokat, kiket keres vala, kétség nélkül megtalálhatja. Mi ugy is történt. Mert megtalálá őket nagy Ethil²⁾ folyó mellett. Kik őt látva s hogy magyar, megértve, megérkeztn nem kissé örvendének, körülhordozván őt házanként és falvanként³⁾ s keresztyén véreik királyáról és országáról hiven tudakozódván. És bármit akar vala nekik akár a hitről, akár egyébről előadni, a legszorgalmatosabban hallgatják vala, mivel nyelvök teljességgel magyar vala, és megértik vala őt és ő azokat. Pogányok, istenről semmi ismeretök sincs⁴⁾. De bálványokat sem imádnak, hanem ugy élnek mind a vad állatok. Földet nem mívelnek, ló-, farkas- s efféle húst esznek; lótejet és vért isznak⁵⁾. Lóban, fegyverben bővölködnek és igen serények a hadakban⁶⁾. Tudják a régiek hagyományai-ból, hogy azon magyarok tőlök származtak, de hogy hol vannak, nem tudják vala.

A tatár nemzet szomszéd velök. De ezen tatárok hadakozván velök, nem győzheték meg őket hadban, sőt az első csatában ők győzték meg azokat. Miért is feleikké és társaikká választák őket, s így egyesülve, tizenöt országot puszt-

¹⁾ Theinernél ad decas dietas hibásan áll, duas helyett, mint az előbbi kiadásokban olvassuk.

²⁾ Az Ethil vize a Volga, melyet a tatárok maig is Edel, Idel eredetileg folyót jelentő néven neveznek.

³⁾ A régibb kiadásokban circumdantes, Theinernél helyesen circumducentes eum per domos et villas.

⁴⁾ Ezt a magyar hittérítő szerzetes pogány őseinkről, kiktől örököltük a nyelvünkben maig is meglévő „magyarok istene“ kifejezést, csak a keresztyén vallás fölfogása szerint mondhatta.

⁵⁾ Fejéjrnél, Codex Dipl. Hung. IV. d. I. köt. 55. l., az eredetinek lac equinum szavai hibásan lac et vinum-ra vannak ferditve. Ez olvasási hiba botrányossága nagyon is szembeszökő; mert hogy őseinknek a Közép-Volgán túl a bor közönséges nemzeti italuk lehetett volna, gondolni sem lehet; míg ellenben az ezen vidéki tatárság közt a lótejből készült erős szeszes ital maig is divatban van.

⁶⁾ Ezen pont Endlicher kiadásában Rerum Hung. monumenta 253. l. tévedésből egészen ki van hagyva.

títottak el egészen. A magyarok ezen földjén találkozott a nevezett barát tatárokkal és a tatár fejedelem követével, ki tud vala magyarul, oroszul, kúnul¹⁾, németül, szaraczénul²⁾ és tatárul. Ki is azt mondá, hogy a tatár sereg, mely akkor oda öt napi járó földre vala, Németország ellen akar menni, hanem más sereget várnak vala, melyet a fejedelem a persák pusztítására küldött³⁾. Ugyan ő mondá azt is, hogy a tatárok földjén túl van egy nagyon számos úép, minden emberi fajnál nagyobb és magosabb, s hogy oly nagy fejü, hogy fejük testökhöz teljességgel nem látszik illeni⁴⁾ s hogy azon nemzet országából ki száándékozik jönni, hadakozni mind azok ellen, kik ellenök állani akarandnak, s pusztítani mind azon országokat, melyeket csak meghódíthatnak.

A barát mind ezt megértvén, jóllehet a magyarok kérétek, hogy maradjon, nem határozta rá magát két okból; először azért, mert ha a pogányok országai és a ruthénok földje, melyek a keresztyén és ezen magyarok közt esnek, meghalálnak, hogy ezeket a katolikus hitre térítik, nem szeretnék, és jövőre ne talán minden utat elzárnának, attól tartván, hogy ha sikerülne ezeket amazokkal a keresztyénség által összekötni, valamennyi közben eső országot meghódítanának; másodszer azért, mert elgondolja vala, hogy ha ő rövid időn

¹⁾ Ezen tudósítás írója, valamint Rogerius is a kún nyelvet megkülönbözteti a magyartól valamint a tatártól is. Hogy azonban a kúnok nyelve, kik hazánkba több-izben tömegesen telepedtek meg, kiknek maradékai köztünk maig is élnek, a magyarokétól csak szójárásilag különböztethetett, bizonyosnak tartjuk.

²⁾ A szaraczén nyelvén az arabot kell értenünk.

³⁾ A tatárok 1237. tavaszán és nyarán két izben dúltak Persiában egészen Bagdad közeléig és Ispahánig. Hammer-Purgstall, *Geschichte der goldenen Horde* 104. 105. l. — Ezen adat után kétségtelen bizonyosnak tűnik ki, hogy Julianus barát a volgamelléki magyarok közt épen 1237-ben időzött.

⁴⁾ Ezen leírás a közép-ázsiai mongolokra vonatkozik, kiket a magyar köznép hagyományaiiban maig is kutyafejü tatár néven emleget.

el találna halni vagy betegesedni, munkája füstbe menne, minthogy sem maga nem boldogulhatna köztök, sem a magyarországi barátok nem tudhatnák, hol van azon nemzet. Midőn tehát vissza akart térni, azon magyarok őt egy másik útra taníták, melyen hamarabb haza juthasson.

S megindula a barát haza felé három nappal Keresztelő sz. János ünnepe előtt¹⁾, s útjában, mind szárazon mind vízen, néhány napot pihenve, úr születése (Karácsony) után másod nap²⁾ lépe bé Magyarország kapuján³⁾. Pedig Ruthén- és Lengyelországon lóháton jött.

Az említett Magyarországról való visszatértében a folyón⁴⁾ tizenöt nap utazá át a mordvánok országát⁵⁾; kik pogányok és oly kegyetlen emberek, hogy semmibe sem veszik az oly embert, ki sok embert nem ölt. S midőn valamelyik közzülök útra kél, mind azon emberek fejeit, kiket megölt volt, előtte hordozzák. És minél több fejet hordoznak valaki előtt, annál derekabbnak tartják. S az emberköponyákból kelyheket készítenek és azokból örömet isznak. Nőt venni annak, ki embert nem ölt, nem engedik. Ezek

¹⁾ Azaz június 21-dikén 1237.

²⁾ December 27-dikén 1237.

³⁾ A Kárpát hegyláncznak valamelyik szorosán, melyeket e korban általában kapuknak (porta) szoktak nevezni.

⁴⁾ Tudniillik a Volgán, melyet a tatárok maig is kiválólag folyó-nak, Edel-nek hívnak.

⁵⁾ A mordvinok, szövegünkben Mordvani már a VI. század közepén irt Jornandes-nél említetnek Mordens név alatt. De Gothorum gestis (XXX. fejj.). — Országukat a X. században élt Konstantin császár a birodalom kormányzásáról czimü munkájában (XXXVII. fejj.) Mordia néven említi; a XII. század elején elhalt Nestor orosz évkönyveiben e nemzet Mordva néven jön elő. Schlözer, Nestors Russische-Annalen. I. köt. 24. l. — Plan-Carpini János, minorita szerzetes, IV. Incze pápának 1245-ben a tatárokhöz küldött követe, földjüket terra Mordvanorum-nak nevezi. Fejér, Cod. Dipl. Hung. IV. d. I. köt. 427. l. — A mordvinok, a finnek egyik maig is tekintélyes népét képezik s a Volga és Oka mellékén s azon túl is beljebb kelet felé, a novgorodi, kazáni sőt az orenburgi kormánykerületben is laknak.

jósaiktól úgy értvén, hogy keresztyénekké kell lenniök, küldének Nagy Wladimir¹⁾ fejedelméhez, mely velök határos ruthén föld, hogy küldjön hozzájuk papot, ki őket megkeresztelje. Ki is azt válaszolá: nem az én dolgom ezt tenni, hanem a római pápáé; mert közel az idő, midőn mindnyájunknak a római egyház hitvallását kell elfogadnunk, és annak hatalma alá kell vettetnünk.

¹⁾ A régibb kiadásokban igen hibásan áll: ad duces magne Sandemerie vagy Sondemerie, Theinernél ellenben helyesen találjuk e nevet így: Laudamerie. — Wladimir (Laudemeria) város, Moszkau és Novgorod közt, valósággal közel szomszéd a mordvinok főntebb leirt földjéhez; míg ellenben Sandomierz a mai Orosz-Lengyelországban a Visztula mellett, Krakkótól csak egy napi járásra, a mordvinok hazájától oly igen távol esik, hogy azt Julianus a mordvinokkal szomszédnak teljességgel nem mondhatta volna.

T a r t a l o m.

I.

Rogierius mester váradi kanonok

Siralmas Éneke,

Magyarországnak IV-dik Béla király idejében a tatárok által történt romlásáról.

	Láp.
Rogierius mesternek Magyarországnak a tatárok által történt romlásáról kiadott Siralmas Énekéről, János úrhoz, a pesti-egyház püspökéhez irt levele	1
I. Fejezet. Béla király ügyekezeteről	3
II. Fejezet. Miként hozta be Béla király a kúnok királyát Magyarországba	—
III. Fejezet. A király és a magyarok közötti gyűlölségről s először annak első okáról	5
IV. Fejezet. A gyűlölség második okáról Béla király és a magyarok közt	—
V. Fejezet. A gyűlölség harmadik okáról	6
VI. Fejezet. A gyűlölség negyedik okáról	7
VII. Fejezet. A gyűlölség ötödik okáról	—
VIII. Fejezet. A gyűlölség első okára való feleletről	8
IX. Fejezet. A gyűlölség második okára való feleletről	9
X. Fejezet. A gyűlölség harmadik okára való feleletről	10
XI. Fejezet. A gyűlölség negyedik okára való feleletről	11
XII. Fejezet. A gyűlölség ötödik okára való feleletről	—

	Lap.
XIII. Fejezet. Az elbeszélés folytatására való közbeszólás	12
XIV. Fejezet. A magyarok közvélekedéséről	13
<u>XV.</u> Fejezet. A király tervéről a tatárok ellen	14
XVI. Fejezet. Mit tett Béla király, midőn a nádor által a tatárok be- jöveteléről értesült?	15
XVII. Fejezet. Más közbeszólás	16
XXVIII. Fejezet. Következik ismét más közbeszólás	—
XIX. Fejezet. A Magyarországra jövő tatár királyok nevei	17
XX. Fejezet. Miképen dúlták föl a tatárok Orosz- és Kúnországot .	—
XXI. Fejezet. Miképen nyomultak elő a tatárok, miután a kaput el- foglalták	19
XXII. Fejezet. Miképen romboltatott le Vác város	20
XXIII. Fejezet. Miképen tőn támadást az osztrák herczeg a tatárok ellen	21
XXIV. Fejezet. Mimódon ölték meg Kötenyt a kúnok királyát	22
XXV. Fejezet. Mit tettek a kúnok királyuk halálának hallattára s mi- képen indult Béla király a tatárok ellen	23
XXVI. Fejezet. Miképen menekedett a csanádi püspök a kúnok kezéből	—
XXVII. Fejezet. Hogyan szedték rá a tatárok a váradi püspököt	25
XXVIII. Fejezet. Béla királynak a tatárokkal vívott szerencsétlen csatájáról	26
XXIX. Fejezet. A pécsi püspök futásáról	28
XXX. Fejezet. Az említett ütközetben megölt püspökökről és más pa- pokról	29
XXXI. Fejezet. Miképen osztották föl a tatárok a zsákmányt a győzelem után s a király pecsétjét megtalálván, miképen irtak hamis leveleket	31
XXXII. Fejezet. Mit tőn Béla király seregének legyőzete után, s mi- képen fogta és rabolta ki őt az osztrák herczeg	33
XXXIII. Fejezet. Miképen fosztogatta az osztrák herczeg a bujdosó ma- gyarokat s a németek Magyarországra ütéséről	34
XXXIV. Fejezet. Miképen vívták meg a magyarok Várad városát és az- után miképen vonultak Tamáshidához és máshova	35
<u>XXXV.</u> Fejezet. Mimódon szedték rá a tatárok azokat, kik az erdőkön elrejtettek volt	41
<u>XXXVI.</u> Fejezet. Miképen jutott jelen siralmas ének írója a tatárok kezébe	42
<u>XXXVII.</u> Fejezet. Újfalu és az egresi monostor lerombolásáról	43
<u>XXXVIII.</u> Fejezet. A tatároknak a Dunán való átkelésre kigondolt ravasz- ságáról	45
XXXIX. Fejezet. Hogyan rontották le a tatárok Esztergomot	46
XL. Fejezet. Mimódon tértek azután vissza a tatárok hazájokba, mi- után csaknem egész Magyarországot földúlták	47

II.

Tamás spalatói esperest „Historia Salonita“-jából
a tatárjárás története.

(XXXVII—XL. fej.).

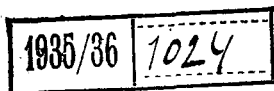
	Lap.
XXXVII. Fejezet. A tatár veszedelemről	57
XXXVIII. Fejezet. A tatárok természetéről	72
XXXIX. Fejezet. A magyarok futásáról	76
XL. Fejezet. A tatárok dühöngéséről	78

III.

Nagy-Magyarország dolgáról.

(De facto Ungariae Magnae).

A IX. Gergely pápa idejében föltalált Nagy-Magyarország dolgáról	89
--	----

Bécsben, nyomtatott Jacob és Holzhausen-nél.